ENGELLİ VE ESKİ HÜKÜMLÜ KENDİ İŞİNİ KURMA HİBE DESTEKLERİ: BURSA ÖRNEĞİ 2015-2023

Yusuf Alper[1]
Burak Faik Emirgil[2]
Elif Kara[3]

Özet

Herhangi bir destek olmadan ve kolaylaştırıcı imkanlar sağlanmadan olağan gündelik hayatlarını kendi fiziksel özelliklerinin eksikliği, ekonomik-sosyal imkanlarının yetersizliği veya ırk, cinsiyet ve inanç farklılıkları dolayısıyla sürdürebilme imkânı olmadığı için yaşadıkları toplum içinde, temel insan haklarını kullanarak "insan onuruna yaraşır" bir hayat hakkına sahip olmayan toplumsal kesim ve gruplara yaygın olarak "dezavantajlı gruplar" denilmektedir. Bu kişilerin/grupların, "pozitif ayırımcılık" olarak kabul edilen özel destek ve koruma politikaları olmadan içinde bulundukları "mağduriyet ortamından ve buna bağlı yoksunluktan-dışlanmadan" kurtulmaları ve kendi imkanları ile insan onuruna yaraşır bir hayat sürdürmeleri mümkün değildir. Engelliler ve eski hükümlüler gibi dezavantajlı grupların işgücü piyasaları ile entegrasyonu aşamasında kamu istihdam hizmetlerinin kişiselleştirilmiş desteğine ve Aktif İşgücü Piyasası Programlarının (AİPP) istihdam yaratma amacı taşıyan tüm programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu programlar içerisinde özel sektör istihdamını teşvik kategorisine dahil edilen kendi işini kurmaya yönelik programlar genellikle hedef grup olarak uzun dönemli işsizler, engelliler veya yaşlılar gibi en dezavantajlı bireyleri kapsamaktadır. Kendi işini kurma kararı veren işsiz bireyler, belirli bir süre için başlangıç finansmanı olarak doğrudan hibe veya kredi ve bazen de danışmanlık desteği almaktadırlar.

Bu araştırmanın konusu İŞKUR tarafından yürütülen AİPP çerçevesinde kendi işini kurmak isteyen engelli ve eski hükümlülere yönelik proje hibe desteğidir. Verilen desteğin kaynağı, engelli ve eski hükümlü çalıştırmayan işverenlerden veya işveren vekillerinden 4857 sayılı İş Kanunu'nun 101. Maddesi uyarınca tahsil edilen idari para cezaları fonu olmaktadır. Türkiye genelinde proje desteği için tahsis edilen kaynağın kullanım oranı son derecede düşük olup hem engelliler hem de eski hükümlüler bakımından başvuru, kabul ve uygulamaya geçen proje sayısı son derecede sınırlıdır. Bu bulgu da bu araştırmayı gerekli ve önemli hale gelmektedir.

Çalışmanın amacı engelli ve eski hükümlü kendi işini kurma hibe desteği uygulamalarını incelemek, sonuçlarını irdelemek, uygulama sonuçlarından hareketle hibe programının daha amaca uygun ve etkin sonuçlar vermesi için alınması gereken tedbirler ve önerileri tartışmaktır. 2015-2023 yılları arasında Bursa'da toplam proje başvuru sayısı; 167'si engelli, 44'ü eski hükümlü başvurusu olmak üzere toplam 211'dir. Komisyona sunulan projelerden 32'si engelli, 20'si eski hükümlü proje başvurusu olmak üzere toplam 52'si (%24,6'sı) onay almıştır. Çalışmada hibe desteği ile Bursa ilinde iş kuran engelli ve eski hükümlülerle proje kapsamında yürüttükleri işyerinde, yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırmada, engelli ve eski hükümlülerin hibeye başvuru, iş kurma ve işi yürütme süreçleri olmak üzere, süreç üç ayrı boyutta irdelenmiştir.

[1]Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümü, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4007-6758, yalper@uludag.edu.tr

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümü, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0148-8979, emirgil@uludag.edu.tr

[3] Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümü, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7431-4059, elifkara@uludag.edu.tr

Araştırmanın sonuçlarına göre, başvuru sahiplerinin hibeye başvuru aşamasında idari prosedürlerin hazırlanması ve tamamlanmasında çeşitli zorlukla karşılaştıkları ortaya çıkmaktadır. İş kurma sürecinde, başvuru sahiplerinin başlangıç ve kuruluş sermayelerinin olmaması veya yetersizliği, başvuru sayısını azaltmakla birlikte süreç içinde borçlanma ihtiyacını doğurmaktadır. Engelli ve eski hükümlülerin kendi işlerini yürütme sürecinde ise; hem yeterli ve sürekli gelir yaratma, hem de kendileri dışında kayıtlı istihdam yaratma konusunda sorunlar ile karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alan araştırmasının sonuçları, yararlanıcıların hibe programının her aşamasında kurumsal desteğe ve özellikle işlerin yürütülmesi sürecinde "itici-hızlandırıcı" desteğe ihtiyacının olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Engelli, Eski Hükümlü, Aktif İşgücü Piyasası Programı, Kendi İşini Kurma Programı, Hibe Desteği

DISABLED AND EX-CONVICT ENTREPRENEURSHIP GRANT SUPPORT: THE CASE OF BURSA 2015-2023

Abstract

Without any support or facilitative opportunities, certain segments and groups within society who are unable to sustain a life in their community with dignity, due to the lack of their own physical characteristics, inadequacy of economic-social opportunities, or due to race, gender, and belief differences, are commonly referred to as "disadvantaged groups" because they are unable to exercise their fundamental human rights to a life "worthy of human dignity." It is not possible for these individuals/groups to escape from the "environment of victimization and deprivation-exclusion" they are in and sustain a life worthy of human dignity without special support and protection policies considered as "positive discrimination." During the integration of disadvantaged groups such as people with disabilities and ex-convicts into the labor markets, there is a need for personalized support from public employment services and all programs of Active Labor Market Programs (ALMP) aimed at creating employment. Among these programs, programs aimed at establishing their own businesses, which are included in the category of promoting private sector employment, generally target the most disadvantaged individuals such as long-term unemployed, people with disabilities, or the elderly. Unemployed individuals who decide to start their own businesses receive direct grants or loans as initial financing for a certain period, and sometimes also receive consultancy support. The subject of this research is the project grant support for people with disabilities and ex-convicts who want to start their own businesses within the scope of ALMP conducted by the Turkish Employment Agency (ISKUR). The source of the support provided is the fund collected from employers or their representatives who do not employ people with disabilities and ex-convicts, in accordance with Article 101 of the Labor Law No. 4857. The utilization rate of the funds allocated for project support nationwide is extremely low, and the number of projects applied for, accepted, and implemented is extremely limited for both people with disabilities and ex-convicts. This finding makes this study necessary and important.

The aim of the study is to examine the grant support practices for people with disabilities and ex-convicts who want to start their own businesses, to analyze their results, and to discuss the measures and recommendations that need to be taken for the grant program to achieve more appropriate and effective results based on the results of the implementation. Between 2015 and 2023, the total number of project applications in Bursa was 167 for disabled individuals and 44 for ex-convicts, totaling 211. Of the projects submitted to the commission, 32 for disabled individuals and 20 for ex-convicts, totaling 52 (24.6%), were approved. In the study, in-depth interviews were conducted face to face with disabled individuals and ex-convicts who established businesses in Bursa with grant support within the scope of the project. In the research, the processes of applying for grants, establishing businesses, and running businesses of disabled individuals and ex-convicts were analyzed in three separate dimensions.

According to the results of the research, it is revealed that the applicants face various difficulties in preparing and completing administrative procedures during the application stage for the grant. In the process of establishing businesses, the lack or insufficiency of initial and establishment capital of the applicants reduces the number of applications but also leads to the need for borrowing during the process. It is concluded that disabled individuals and ex-convicts encounter problems both in generating sufficient and steady income and in creating formal employment other than themselves in the process of running their own businesses. The results of the field research indicate that there is a need for institutional support at every stage of the grant program and especially for "push-accelerator" support during the implementation of the businesses.

Keywords: Disabled, Ex-Convict, Active Labour Market Programme, Entrepreneurship Programme, Grant Support